

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Személyi jog

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

1

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

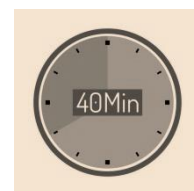
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Személyi jog

I. Természetes személy = az ember

Jogképesség = **jogalanyiség: valaki jogok és kötelezettségek alanya lehet**

Az élve születéssel kezdődik és a halálig tart.

DE! a méhmagzat (nasciturus) is védelemben részesül.

Ha az anya férje halálakor várandós volt a 13-14. századtól őrizet (custodia) alá került:

„nehogy valami alátolt csecsemőt adjanak örökösül” (1542:43.tc.)

A halál tényét a 19. század közepéig az orvos, halottkém állapította meg.

Holtányilvánítás: az eltűnt személy halálának idejét és helyét megállapító peren kívüli eljárás. (OPTK; 1877:XX.tc.)

Jogképesség terjedelmét befolyásoló tényezők

1. Törvényes az, aki érvényes házasságból, vagy a házasság megszűnését követő 300 napon belül születik.

Fogamzás vélelme

törvényesítés esetei:

- utólagos házasságkötés;
- királyi kegyelem: ha nincs törvényes fia az apának.

Ha mégis születik törvényes fiú utód, akkor a törvényesítés a személyi hatályát megtartja, vagyoni jogi hatályát elveszti.

„A' kik törvénytelen ágybul származnak, a' vérség javaiban, diszeiben nem részesülnek; nevet, nemességet, címet, örökséget nemzőik után nem nyernek. Hanem tartani őket és nevelni szülőik tartoznak; mert ez természetes kötelesség, melyet semmiféle törvény meg nem vonhat” (Frank I. 1945: 44)

„Természeti gyermekek általában kizárják a család és rokonság jogaiból, sem az atyának családnevére, sem a nemességre, címerre és a szülők egyéb előnyeire nincs igényük; anyjuk családi nevét viselik” (OPTK 1906: 165. §)

2. honfiúság:

Honfiú az, aki a magyar Szent Korona joghatósága alá tartozik.

= aki magyar apától született;

= honfiúsítás;

ünnepélyes:

Ez a nemesi rendbe való felvételt jelentette.

1542:50. tc. Musika Márton esztergomi várkapitány

1550:50. tc. a király az országgyűlés beleegyezésével az országnak tett jószolgálatok fejében, a magyar nemesek körébe emelhetett valakit.

Kezdetben 1000, Mária Teréziától 2000 arany forintot kellett a kincstárba fizetni;

Esküt kellett tenni, hogy az ország törvényeit és szokását megtartja.

Birtokadományozás esetén birtokba kellett iktatni.

hallgatólagos; a polgári rendbe vagy a jobbágyság soraiba való felvételt jelentette.

polgári korban: 1879:L. tc.

A magyar állampolgárság megszerzésének esetei:

= *leszármazás*,

= *törvényesítés*,

= *házasság*: az a külföldi nő, aki magyar állampolgár férfival kötött házasságot

= *honosítás*: azt a külföldi férfit, aki rendelkezési képességgel bír, valamely közösségben lakik legalább öt év óta (közszégi illetőség), kifogástalan magaviseletű, öt év óta adózik s bír annyi vagyonnal, hogy lakása legyen és családját eltartsa

a magyar állampolgárság megszűnésének esetei:

= *elbocsátás*,

= *hatósági határozat*: engedély nélkül, más állam szolgálatában állt valaki,

= *távollét*: aki 10 év óta, megszakítás nélkül külföldön tartózkodik, (Kossuth Lajos)

= *törvényesítés*: külföldi állampolgárságú férfi magyar törvénytelen gyermekeit törvényesíti

= *házasság*: magyar nő külföldi állampolgárságú férfival köt házasságot.

3. rendi állás

nemesség szerzés módjai:

eredeti

3.1. királyi birtokadomány

3.2. címereslevél (armalis)

származékos

- születés: a gyerek az apa rendi jogállását szerzi meg

- házasságkötés: közlött nemesség

3.3. fiúsítás: olyan privilégium, amellyel a király a fiágon magvaszakadt nemes leányát vagy nemzetségének valamely nőtagját nemesi jogokban részesítse.

Károly Róbert 1332-ben Gersei Margit részére privilégiumlevelet adott ki, amelyben apja és férfi rokonai birtokainak örökösévé tette.

„bárók tanácsára és beleegyezésével különleges kegyelemből, a királyi hatalom teljességéből és fejedelmi nagylelkűségből Margitot László és Dénes valóságos örökösévé tette azok háramlott birtokaiban, és azokat neki örökletes jószágként adta, mint akiknek ezek a természetes és tételes jog szerint járnának.” (Fügedi Erik: Az Elefánthyak)

Ez a magyar szokásjoggal ellentétes: a magyar szokásjog szerint csak fiúk örökölhették az apai ingatlan jószágot.

Feltételei:

- az apa magvaszakad,
- a leánynak fia születik
-

Nagy Lajos 1373-ban kelt oklevelében rögzíti:

„negyedfokon belül leányt nem fiúsítunk apai birtokaiban, hanem csak negyedfokon és ezen túl.” (Fügedi Erik: Az Elefánthyak)

Luxemburgi Zsigmond ötödízigleni körre terjesztette ezt ki.

Hunyadi János kormányzó fiúsító oklevele:

„Mi, Hunyadi János, Magyarország kormányzója emlékezetül adjuk a jelen levél rendjében ..., hogy a Dorottya nevű nemes leányzó, Petőházi Bertalan leánya ..., akit római szertartással Kerseni Péternek jegyeztek el, e hajadon Dorottyát, előbb említett Bertalan leányát a Sopron megyében lévő Petőházában és előbb megjegyzett Bertalan bármi más, az ország bármely megyéjében lévő birtokaiban és jogaiban .. kormányzóságunk hatalmából, amelyet gyakorlunk, igazi örökössé és törvényes leszármazóvá változtattunk, nyilvánítottunk és tettünk, mint előbb megnevezett Bertalan fiú örökösét ... előbb megjegyzett Dorottya nevű leánynak és örököseiknek és összes utódaiknak adtuk, adományoztuk és juttattuk új adományunk címén...”

3.4. Fiúvá fogadás: a fiágon magszakadás előtt álló nemes, királyi engedéllyel fiává fogadott és ezzel a királyi adományból származó birtokában örökösévé tett valakit. (HK. I.8. 66cím)

Létezett a : **testvérré fogadás**, ebben az esetben a magszakadás előtt álló csak nemest fogadhatott testvérévé. (kölcsonös is lehetett)

E két jogintézményből fejlődött ki **az örökbefogadás**, amely már a 18-19. században a jobbágy-paraszság világában is megjelent.

„A Méltóságos Uraság megegyezéséből és engedelmeiből néhai Molnár Tamásról maradott árva leányát Erzsébetet édesanyjának hirtelen és véletlen halála után örökből felfogta Hering Venvel, annak hites társa úgy mindazonáltal, hogy azt sem egy, sem más atyafia tőlük el ne vehesse vagy idegeníthesse, semmi nemű ok nem állván ellent, mindaddig míg férjhez nem adhatják, mint magokét neveljék és hasznát vehessék, annyival is inkább, hogy keresztvízre is ők tartották, különben pedig becsülettel és jó gyermek nevelőnek az város által is esmertetnek.” (MNL CSML Szentes, V,102.o/1. 1794. július 17.)

Az OPTK hatására az 1877:XX.törvényben szabályozták.

Az örökbefogadást az örökbefogadó és az örökbefogadott vagy annak törvényes képviselője között kötött szerződésben rögzítették.

- kiskorút és nagykorút is lehetett örökbefogadott,
- Az örökbefogadó és az örökbefogadott között 50 év korkülönbségnek kellett lenni,
- az örökbefogadott csak az örökbefogadóval került rokoni kapcsolatba és nem szűnt meg a rokoni kapcsolat a vérszerinti rokonokkal sem.

„örökbefogadási szerződés: *Melly egy részről Deutsch József, más részről pedig Deutsch Bernát és neje Auslander Rosalia ... lakosok között, s ez utóbbiaknak, mint Deutsch Jakab kiskorú gyermekük természetes és törvényes gyámjuk között a következőképpen kötöttet:*

Én Deutsch József örökbe fogadom Deutsch Jakabot, ki jelenleg 23 éves, s kit 2 éves korától fogva, mint saját gyermekemet tartom és nevelem, elvállalván mindazon kötelezettségeket, melyekkel a fogadó szülék fogadott gyermekeik iránt törvény szerint tartoznak, s az általam ezennel örökbe fogadott Deutsch Jakabot felruházom mind azon jogokkal, melyekkel a fogadott gyermek fogadó szülői irányában törvény szerint bír.

Mi Deutsch Bernát és Auslander Rosál, mint Deutsch Jakab édes szülei ezen nevezett édes gyermekük java, jövő boldogsága és érdeke tekintetiből ezen örökbefogadásba beleegyezünk s ezen bele egyezésünk folytán az örökbefogadó Deutsch Józsefre átruházzuk mindazon jogokat és kötelezéseket melyek bennünket mint szülőket fiunk irányában illetnek.”

(MNL CSML Csongrád megyei törvényszék 1859)

3.5. ünnepélyes honfűsítés

3.6. törvényesítés

4. Vallás

Teljes jogképeséssel csak az uralkodó – katolikus - és a bevett felekezethez – evangélikus, református, unitárius - tartozók bírtak:

A bevett felekezet tagjai számára biztosították a törvények a vallásszabadságot: 1647: 5. tc. a linzi béke; 1791: 26.tc. 1848:XX.tc.

Tűrt vallás volt a zsidó: nem viselhettek hivatalokat, nem lehettek bérlők, keresztények ellen nem tanúskodhattak

(Kálmán: II. 1-3.tc.; 1222:24.tc.; 1840:29.tc.)

Az ún. emancipációs törvény (1867:XVII.tc.) és a recepció törvény (1895:XLII.tc.) biztosította a vallásszabadságot részükre.

5. Nem

Teljes jogképességgel a rendi korban csak a férfiak rendelkeztek.

A nők magánjogi jogképessége elsődlegesen vagyoni jogi viszonyokban mutatkozott meg. Apai szerzett birtokban a fiúkkal fejenként egyenlő arányban örököltek.

2. Cselekvőképesség: Az ember azon képessége, hogy saját cselekedeteivel magának vagy másnak jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat.

2.1. életkor

Régi magyar jogunk csak két kort különböztetett meg: cselekvőképtelen és cselekvőképessé.

Szt. László és Könyves Kálmán a büntetőjogi felelősség időbeli határát adták meg:

(László II. 12.tc.; Kálmán I. 56.tc.)

A 15. századra a serdültség alsó korhatára mind a fiúk, mind a lányok esetében 12. évben állapodott meg.

A teljes kor a 24. év betöltését jelentette.

„Időlátott levelek” = az életkor megállapítását tartalmazó oklevelek

Az egyházi anyakönyvezés Magyarországon csak a 17. században vált kötelezővé.

A polgári anyakönyvezést a polgári házasság bevezetését követően 1895-ben vezették be.

Nagykorúsítás

- a rendi kor szokásjoga alapján a nők a házasságkötés tényével nagykorúkká váltak. Ezt akkor sem veszítették el, ha 24. életévük betöltése előtt megszűnt a házasságuk.
- A reformkorban alakult ki, hogy ha az apa a 18. életévét betöltött fiának engedélyezte az önálló ipar üzését, ezzel a fiú nagykorúvá vált.
- A 20. évét betöltött árva fiú nagykorúsítható volt, ha ügyeinek vitelére képes volt, erkölcsileg feddhetetlen, lakhely szerinti plébánosa ezt igazolta és a gyámhatóság engedélyezte.
- Mindez a polgári korban is megmaradt.

„A nagykorúsítás elhatározása előtt a szülők, nagyszülők s ezek nem létében a legközelebbi oldalrokonok s a gyám meghallgatandó. Nagykorúsításnak akkor van helye, ha a kiskoru saját ügyeinek vitelére elegendő képességgel és érettséggel bír.” (1877:XX.tc.4.§)

Kiskorúság meghosszabbítása

A törvényes képviselő kezdeményezhette a lakhely szerint illetékes járásbírószágon a 24. évét még be nem töltött személy kiskorúságának meghosszabbítását, ha a kiskorú ügyeinek vitelére nem képes. Ez bármikor megváltoztatható volt.

„A kiskorúság meghosszabbítandó, ha az atyai hatalom vagy gyámság alatt álló személy, testi vagy lelki fogyatkozásai miatt életkora 24. évének betöltése után sem képes önmagát fentartani vagy ügyeiről kellőleg gondoskodni, vagy ha kiskorúságában magát tetemes adósságokba bonyolította, vagy oly kicsapongó életet folytat, mely miatt őt továbbra is

2.2. elmeállapot

2.3. nem: a nők apai, illetve férji hatalom alatt álltak;

a házasságkötés a nőt nagykorúsította

2.4. rendi állás:

nemes

polgár

jobbágy

2.5. becsület: a jó hírnév

Aki elvesztette becsületét= infámissá és ezzel cselekvőképtelenné vált.

II. Jogi személy

<p>1. testület:
személyegyesülés
meghatározott cél
érdekében</p> <p>1.1 szabad királyi
városok</p> <p>1.2. hiteleshelyek</p> | <p>2 alapítvány:
Meghatározott cél érdekében
létrejött vagyonegyesülés.
Pl. egyházi fenntartású
iskolák, kollégiumok</p> <p>Királyi Kincstár:
A király és a szent korona
vagyonai érdekeinek
védelmét látta el a ius
regium alapján.</p> | <p>3. kereskedelmi társaságok
1875:XXXVII.tc.</p> <ul style="list-style-type: none">- közkereseti társaság- betéti társaság<ul style="list-style-type: none">- Részvénytársaság- szövetkezet |
|---|--|---|

Rokonság

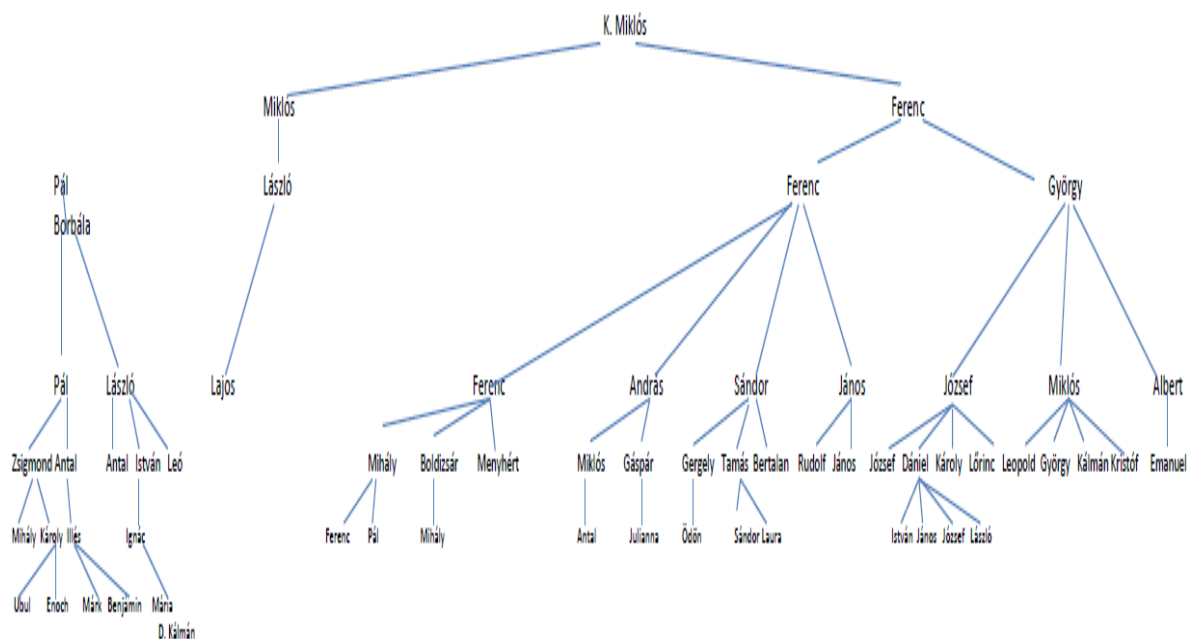
Rokonok: az egymással vérségi kapocs által összefűzött személyek.

A rokonságot a születés és a házasság közvetíti

- **Egyenesági rokonok:** egyik a másiktól közvetlenül származik;
- **Oldalági rokonok:** közös őstől származó rokonok

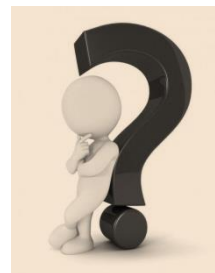
A rokonság fokát a nemzések száma határozza meg.

Sógorságot a házasság közvetíti: amilyen fokban rokona valaki az egyik házastársnak, ugyanolyan fokban sógora a másik házastársnak.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Határozza meg a jogképesség és a cselekvőképesség fogalmát?
2. Melyek voltak a rendi korban a jogképességet befolyásoló tényezők?
3. Mit jelent a törvényesítés?
4. Kit értettek honfiú alatt?
5. Hogyan szabályozták az állampolgárság megszerzését a polgári korban?
6. Határozza meg a fiúsítás fogalmát!
7. Miért tettek különbséget a fiúváfogadás és a testvérréfogadás között?
8. Melyik jogforrás szabályozta az örökbefogadást?
9. Melyek az örökbefogadás feltételei?
10. Az életkor milyen jelentőséggel bírt a cselekvőképesség meghatározásában?
11. Mit jelentett az infámia?
12. Mit értünk sógorság alatt?
13. Határozza meg a rokonság fogalmát!

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 87-96. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s>

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014